

Kulttuurin edistäminen hallituskaudella 2023-2027

– Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston ehdotukset

Hallituskaudella lisätään kulttuurialan elinvoimaa, kasvua ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta:

- huolehtimalla alan infrastruktuurista ja perustoiminnoista ja vahvistamalla luovan työn ja toiminnan edellytyksiä
- tukemalla kulttuurialan ja luovien alojen toimintoja laaja-alaisesti
- turvaamalla kulttuuripalvelujen saatavuus kaikille ja poistamalla esteitä niiden käyttämiseltä
- nostamalla alan rahoitustasoa ja laajentamalla rahoituspohjaa
- kehittämällä alan toiminta- ja rahoitusrakenteita

Näin tekemällä kulttuuriala turvaa sivistisyhteiskunnan kehittymisen, lisää ihmisten hyvinvointia ja henkistä kriisinkestävyyttä sekä kasvattaa elinkeinopoliittista vaikutustaan.

Kulttuurialan elinvoimaisuuden, kasvun ja vaikuttavuuden vahvistuminen edellyttää, että

- kulttuuri huomioidaan aiempaa näkyvämmiin valtion ja kuntien ja nyt myös hyvinvointialueiden päätöksenteossa
- hallinnonalat tehostavat yhteistyötään alan tarpeisiin vastaamisessa
- kulttuuriin liittyvää osaamista monipuolistetaan sekä kulttuurialalla että muilla aloilla tavoitteena, että yksilöt, yhteisöt ja yritykset joko omaavat itse tai osaavat hyödyntää kulttuurialan sisältöjä ja vaikutuksia.

Kulttuurin merkitys yhteiskunnan sivistysperustassa on tärkeä, koska kulttuuri kasvattaa yhteiskunnan luovusresursseja, toteuttaa moniäänisyyttä sekä turvaa sananvapautta ja demokratiaa. Sivistyksen perustaan liittyy nykyisin myös digitaalinen sivistys, eli digitalisoituvan yhteiskunnan ymmärtäminen ja kyky toimia siinä.

Kulttuurin merkitys yhteiskunnan sosiaalisessa kehityksessä on tärkeä, koska kulttuuri lisää yhteiskunnan vakautta ja koheesiota.

Kulttuurin merkitys taloudellisessa kehityksessä on tärkeä, koska kulttuuri tuottaa itse innovaatioita ja luo pohjaa muiden alojen innovaatioille. Kulttuuriala on merkittävä elinkeinotoiminnan ala ja kulttuuriin investointi kannattavaa, koska se tuottaa yhteiskunnalle verotuloja sekä hyvinvointiin ja talouteen liittyviä hyötyjä määrärahanostuksia enemmän.

Kulttuurin merkitys ekologisessa kehityksessä on tärkeä, koska kestävä kehitys edellyttää syvällistä muutosta arvoissa, elämäntavoissa ja kuluttamisessa, ja taide- ja kulttuurialoilla voidaan vaikuttaa tähän kehitykseen.

Kulttuurin merkitys henkisessä kriisinkestävyydessä on tärkeä, koska kulttuuri vahvistaa sekä yhteiskunnan valmiuksia että ihmisten kykyä selviytyä kohtaamistaan haasteista.

I Kulttuurin perusta, elinvoimaisuus ja uudistuminen yhteiskunnallisen kehityksen voimavarana

Kulttuurin asemaa vahvistettava päätöksenteossa

Toimintaympäristömuutokset, kuten väestökehitys, väestörakenteen muutos, globalisaatio, digitalisaatio ja vihreä siirtymä, vaikuttavat myös kulttuurialan kehitykseen. Tarvitaan muuttuvan toimintaympäristön laaja-alaista ja tietoperustaista tarkastelua kulttuuripolitiikan kehittämisen tueksi. Koronapandemia vaikeutti suuresti kulttuurialan ja sillä työskentelevien toimintamahdollisuuksiin, mikä tulee huomioida tarkasteluissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripoliittiset toimet ovat keskeisiä kulttuurialan vahvistamiseksi, mutta tarvitaan myös eri ministeriöiden ja hallinnonalojen välistä tehokasta yhteistyötä, jotta kulttuurialan ja laajemmin luovien alojen vaikutukset tulevat hyödynnetyiksi yhteiskunnassa.

1. Hallitus antaa vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon. Selonteossa otetaan huomioon laajasti luovia aloja koskevat asiat ja niihin liittyvät toiminta- ja rahoitusvastuut.

Määrärahaesitys: Selonteosta johtuvat rahoitustarpeet arvioidaan sen valmistelun yhteydessä.

2. Kootaan luovien alojen edistämiseen liittyviä tehtäviä nykyistä laajemmin opetus- ja kulttuuriministeriöön. Perustetaan kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevä ministeriryhmä.
3. Perustetaan vaikutusvaltainen neuvotteleva, aloitteita, linjauksia ja seurantaa tekevä elin, jossa on edustajat kulttuurin ja luovien alojen kannalta keskeisistä ministeriöistä sekä toimijoista.

4. Vahvistetaan kulttuuripolitiikan suunnittelua ja päätöksentekoa tukevaa kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta.

Määrärahaesitys: kulttuuripolitiikan tutkimukseen ja kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaan 2 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

Kulttuurin rahoitustasoa nostettava

Kulttuuria rahoittavat kulttuurin kuluttajat, kunnat, valtio ja yksityiseltä sektorilta erityisesti säätiöt. Valtion varsinaisessa talousarviossa kulttuurin rahoitusosuus (luku 29.80. ilman taiteen perusopetusmenoja, jotka siirtyivät ko. lukuun vuonna 2021) on ollut pitkään noin 0,8 prosenttia (522 milj. euroa vuonna 2022, 515 milj. euroa vuonna 2023). Kuntakenttä käyttää kulttuuriin alle kaksi prosenttia menoistaan. Säätiöt tukivat taidetta noin 80 miljoonalla eurolla vuonna 2021.

Kulttuurin rahoitustaso valtion talousarviossa tulee saada aleneman jälkeen nousevalle uralle. Kulttuuriala työllistää noin 130 000 henkilöä Suomessa. Alan työntekijöiden yhteenlaskettu palkkasumma on noin 5,3 miljardia euroa vuodessa ja yhteiskunta kerää vero- ja maksutuloja alalta lähes 3,4 miljardia euroa vuodessa.

5. Taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan valtion talousarviossa, luvussa 29.80. yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (1 % lasketaan siten, että siihen eivät sisälly taiteen perusopetuksen menot eivätkä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutukset valtion talousarvioon).

Määrärahaesitys: tasokorotus kulttuurin ja taiteen rahoitustason nostamiseen 30 milj. euroa vuosittain hallituksen talousarvioesityksen lukuun 29.80. kehyskaudella 2024-2027 (lisäys 30, 60, 90, 120 M€).

6. Valtio, kunnat säätiöt, maakunnat ja kehitysyhtiöt lisäävät yhteisesti sovittua rahoitusta kulttuurialan ja luovien alojen kehittämiseen.

Määrärahaesitys:

- *valtion rahoitusosuuden lisääminen luovien alojen rahastoon 7,5 milj. euroa kertaluonteisesti v. 2025*
- *valtion rahoitusosuus muihin yhteistyöhankkeisiin 4,5 milj. euroa v. 2026, pysyvä.*

7. Yksityisiä henkilöitä koskeva yksityisten lahjoitusten verovähennysoikeus laajennetaan tieteestä taiteeseen. Verohallinnon nimeämää lahjoitusten saajien listaa laajennetaan kattamaan kaikki vakiintuneet ja taiteellisesti korkeatasoista toimintaa harjoittavat yhteisöt.

Kulttuurialan ja luovien alojen tuki- ja rahoitusrakenteet saatettava ajanmukaisiksi

Kulttuuri- ja luovilla aloilla on suuri kasvupotentiaali. Sitä ei ole saatu riittävästi hyödynnettyä, koska yhteiskunnan kehittämis-, tuki- ja rahoitusrakenteet eivät tunnista riittävästi alan luonnetta ja tarpeita.

Uudet digitaaliset välineet ja alustat tarjoavat uusia kulttuurin tarjoamisen, käytön ja kuluttamisen mahdollisuuksia. Alan sisältöjen, tuotteiden ja palvelujen kysyntä kasvaa osin miltei räjähdysmäisesti, kuten audiovisuaalisella alalla. Kirja-alalle on syntynyt e-kirjapalveluja ja e-kirjakäyttö lisääntyy myös kirjastoissa. Paineet lainauskorvauksen tason nostamiseksi ja korvauksen ulottamiseksi e-kirjoihin ovat lisääntyneet. Digitalisaatiokehityksen seurauksena mutta muutoinkin kulttuurin ja taiteen alat vaikuttavat aiempaa enemmän toisiinsa ja tuottavat uudenlaisia taiteen ja kulttuurin tuottamisen, esittämisen ja jakelun muotoja.

Toimintaympäristön murros luo uusia mahdollisuuksia kulttuuriperinnön vaalimiselle ja käytölle ja kulttuuri- ja luovien alojen kehittymiselle. Digitalisaatioon, alustatalouteen ja muihin toimintaympäristömuutoksiin liittyy myös haasteita mm. väestökehityksen ja moninaistuvan väestörakenteen takia sekä riskejä mm. kulttuurin moninaisuuden ja moniäänisyyden ja luovien sisältöjen tekijöiden tulonmuodostuksen näkökulmista. Muutokset toimintaympäristössä luovat tarvetta paitsi vahvistaa alan rahoitusta myös kehittää alan rahoitus- ja toimintajärjestelmiä ja -malleja.

8. Rakennetaan suomalaista digitaalista sivistystä Suomen digitaalisen kompassin tavoitteiden mukaisesti. Kehitetään kulttuuriorganisaatioiden digitaalista osaamista ja palveluja sekä tuetaan digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuutta, saavutettavuutta, käytettävyyttä ja säilymistä yhteiskunnan voimavarana.

Määrärahaesitys: tasokorotus digitalisaation edistämiseen 2 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

9. Kehitetään kulttuuri- ja luovien alojen kasvua ja laajentumista sekä alan yrittäjyyttä tukevia toimintamalleja, rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä sekä kulttuuripoliittisin toimin että osana elinkeinopoliittisia palveluita ja tukia. Palautetaan luovien alojen ja digitaalisten sisältöjen tuotekehityksen ja palveluinnovaatioiden rahoitus (DigiDemo, CreaDemo ja CreMA) vuoden 2020 tasolle.

Määrärahaesitys: tasokorotus luovien sisältöjen kehittämiseen 1 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

10. Edistetään luovan alan toimijoiden kansainvälisyyttä ja vahvistetaan kulttuuriviennin edellytyksiä luomalla kehittämisohjelma, joka lisää Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien ja taiteen tiedotuskeskusten vienninedistämisen kapasiteettia sekä mitoitetaan kulttuuriviennin edistämisen määräraha niin, että se kykenee vastaamaan nykyistä paremmin kansainvälistymisessä ja viennissä pidemmällä olevien yritysten ja toimijoiden tarpeisiin. Kehittämisohjelman avulla instituutit ja tiedotuskeskukset voivat testata uusia yhteistuottamisen malleja sekä vienti- ja jakelutapoja digitaalista ja vihreää murrosta hyödyntäen ja vahvistaen. Kehittämisohjelma edistää myös instituuttien ja tiedotuskeskusten omarahoituksen hankintaa. Vientiyrietykset kykenevät ohjelman

tuella vastaavasti saavuttamaan vahvemman läsnäolon ja yhteistyöverkostot kohdemarkkinoilla sekä tekemään vaikuttavaa markkinointia.

Määrärahaesitys: tasokorotus kulttuurivientiin, 1,5 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

11. Nostetaan elokuva- ja av-kulttuurin valtionrahoitus kohti pohjoismaista tasoa

Määrärahatarve: yht. 12 milj. € kehyskaudella 2024-2027 ml. seuraavat toimenpiteet

- Vahvistetaan suomalaisen elokuvakulttuurin ekologista ja sosiaalista vastuullisuutta. Tuetaan ekologista tuotantoa ja jakelua ja huolehditaan alan ammattilaisten yhdenvertaisuudesta ja työhyvinvoinnista sekä kehitetään alan ammattiosaamista suuntaamalla lisätukea kansainväliseen koulutukseen (2 milj. €/vuosi)
- Tuetaan pienten ja keskisuurten elokuvateattereiden digitaalisten esityslaitteistojen päivittämistä, jotta teattereiden mahdollisuudet esittää elokuvaa säilyvät. Elokuvateattereiden digitalisoitumisen myötä elokuvasta on tullut maantieteellisesti entistä tasa-arvoisempi kulttuuripalvelu. Edistetään eri katsojaryhmiä kiinnostavien sisältöjen saatavuutta mahdollisimman laajasti ja saavutettavasti ympäri maata (yhteensä 4 milj. €).

12. Toteutetaan av-alan kasvua edistäviä, julkisen sektorin ja yritysten yhteistyöhön perustuvia toimia.

13. Laajennetaan kotimaisten av-tuotantojen rahoitus pohjaa ottamalla käyttöön AVMS-direktiivin mahdollistama mediapalvelun tarjoajia koskeva velvoite osallistua Suomessa tuotettavan eurooppalaisen sisällön rahoittamiseen.

Määrärahaesitys: Kyse ei ole valtion lisämenosta, vaan uudistus tuottaa toteuttamismallista riippuen arviolta 5-14 milj. euroa vuodessa kotimaisen av-tuotannon hyväksi toimeenpanon alettua.

14. Seurataan esittävien taiteiden valtionosuusuudistuksen toteutumista. Edistetään kiertuetoimintaa sekä valtionosuustoimijoiden ja vapaiden ryhmien yhteistyötä.

Määrärahaesitys (ks. kohta 6/luovien alojen rahasto, joka edistää yhteistyötä ja kiertuetoimintaa)

15. Vahvistetaan visuaalisten taiteiden toimintaedellytyksiä. Ala hyötyisi rakenteesta, jossa muodostuisi vahvoja alueellisia visuaalisen taiteen keskittymiä, jotka toimisivat yhteistyössä esimerkiksi alueellisten vastuumuseoiden verkostojen kanssa. Visuaalisten alojen määrärahaa nostamalla voidaan vahvistaa yhteisten toiminta-alustojen ja yhteisö-rakenteen muodostumista. Lisäksi näyttelypalkkiojärjestelmää laajennetaan koskemaan museoiden lisäksi muita näyttelyjärjestäjiä.

Määrärahaesitys:

- *visuaalisen taiteiden rakenteiden vahvistaminen ja perusrahoituksen nosto 3 milj. euroa v. 2024, pysyvä*
- *näyttelypalkkiojärjestelmän laajentaminen 0,5 milj. euroa vv. 2024, pysyvä*

16. Laaditaan kirjallisuuspoliittinen ohjelma tukemaan murroksessa olevan alan toimintojen kehittämistä. Ohjelma käsittelee esimerkiksi kirjailijoiden ja kääntäjien toimeentuloon, yleisiin kirjastoihin, kansalliskieliin sekä monikielisyyteen ja kouluihin sekä lukemisen edistämiseen liittyviä kysymyksiä. Vahvistetaan Suomessa julkaistavan kirjallisuuden moniäänisyyttä ottamalla käyttöön Ruotsissa vuosikymmeniä käytössä ollut valtion julkaisutuki vähälevikkiselle laatukirjallisuudelle, joka auttaa erityisesti käännöskirjallisuutta. Ulotetaan tekijöiden ja kääntäjien oikeus lainauskorvaukseen koskemaan kirjastoissa tapahtuvaa e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainausta OKM:n selvityshenkilön esittämällä tavalla tekijänoikeuslain muutoksella. Ratkaisu edellyttää korvauksiin tarvittavien määrärahojen ottamista valtion talousarvioon. Perinteisen lainauskorvauksen taso nostetaan pohjoismaiselle tasolle.

Määrärahaesitys:

- *kirjallisuuspoliittiseen ohjelmaan 40 000 euroa v. 2024*
- *julkaisutukeen kustantamoille 300 000 euroa v. 2024, pysyvä*
- *e-lainauskorvauksiin 1 milj. euroa v. 2024, pysyvä*
- *lainauskorvauksen tason nostamiseen 1,5 milj. euroa v. 2024, pysyvä*

Taiteen ja luovien sisältöjen tekijöiden oikeudet turvattava

Taiteilijat ja muut luovien alojen osaajat työskentelevät usein itsensä työllistäjinä ja freelancereina monenlaisissa työ- ja sopimussuhteissa vailla vakituista palkkatyötä. Tuloja on vaikea ennakoida ja ne ovat epäsäännöllisiä. Yhteiskunnan rakenteet eivät tunnista taiteilijoille tyypillistä itsensä työllistämisen tapaa, mikä aiheuttaa heille monenlaisia sosiaaliturva- ja toimeentulo-ongelmia. Nämä ongelmat on saatava ratkaistuiksi. Ongelmia ei voida ratkaista yksinomaan kulttuuripoliittisin toimin, vaan tarvitaan laajempia yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Kulttuuripoliittisin toimin voidaan vaikuttaa taiteilijatuikiin sekä järjestelyihin, joilla turvataan taiteellisen työn tekemisen mahdollisuuksia.

Tekijänoikeuslainsäädäntöön kohdistuu jatkuvia uudistustarpeita ja -vaatimuksia. Erilaisten ja eri suuntiin menevien taloudellisten ja muiden intressien vuoksi tasapainoisten ratkaisujen aikaansaaminen on erittäin haastavaa. Digitaalinen kehitys vaikuttaa voimakkaasti luovaa työtä tekevien tekijänoikeuksiin. Koska tekijänoikeustiedot eivät ole kattavia, ne eivät liiku eivätkä päivity digitaalisessa ympäristössä läpi julkaisu- ja arvooverkon, korvaukset eivät ohjautu oikeille tekijöille ja tekijät menettävät työtilaisuuksia. Tekijänoikeustietoa koskevan luotettavan lähteen ja laadukkaan tekijänoikeustiedon avulla tekijöillä on

mahdollisuus käyttää esim. luotettavuuspalveluita koskien omia aineettomia oikeuksiaan tai saada tekijänoikeuskorvaukset maksettua suoraan tekijän digitaaliseen lompakkoon (digiwallet), osana luovien alojen reaaliaikataloutta. Investoimalla tekijänoikeusinfrastruktuuriin valtio pyrkii tarjoamaan kaikille luovien alojen toimijoille yhtäläiset mahdollisuudet ottaa käyttöön uusia teknologioita ja osallistua toimialarajat ylittävään yhteisiin periaatteisiin perustuvaan ekosysteemikehitykseen.

17. Parannetaan freelancereiden työskentelyolosuhteita ja toimeentulon edellytyksiä. Lähtökohdan on oltava, että taiteellinen ja luova työ tunnustetaan työksi ja elinkeinoksi ja sitä kohdellaan eri järjestelmissä ja menettelyissä sen mukaisesti.
18. Lisätään taiteilija-apurahojen määrää nykyisestä 545:stä 600:aan.

Määrärahaesitys: 1,4 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

19. Lisätään ylimääräisten taiteilijaeläkkeiden määrää nykyisestä 51 täydestä eläkkeestä 100:aan. Taiteilijaeläkkeiden hakemusmäärät ovat aikavälillä 2017-2022 kasvaneet 28%. Vuonna 2022 alkaneita eläkkeitä haki 600 hakijaa, joista alle 10 prosenttia sai myönteisen päätöksen. Mikäli taiteilijaeläkkeiden määrä säilyisi nykytasolla, eläkettä saavien taiteilijoiden suhteellinen osuus laskisi eläkeikään yltyvien taiteilijoiden määrän kasvun johdosta.

Määrärahaesitys: tasokorotus 1 milj. euroa vuonna 2024, pysyvä.

20. Selvitetään taiteilijapalkkakokeilua

Taiteilijapalkasta on käyty keskustelua viime vuosina ja esitetty kokeilun tekemistä siitä nykyisen apurahajärjestelmän rinnalla toimivana mallina niin, että se ei vähennä taiteilijoille vuosittain myönnettävien työskentelyapurahojen määrää eikä rajoita taiteellista vapautta. Jotta taiteilijapalkkakokeilu olisi mahdollisimman kustannustehokas ja kaikki taiteenalat huomioiva, on ennen varsinaista kokeilua syytä tehdä selvitys taiteilijapalkkamallin mahdollisuuksista ja vaikutuksista eri taiteenaloilla.

Määrärahaesitys:

- taiteilijapalkkakokeilua koskevaan selvitykseen 40 000 euroa v. 2024
- mahdolliseen taiteilijapalkkakokeiluun tarvittava lisämääräraha tarkentuu selvityksen valmistuttua

21. Tehostetaan Taiteen edistämiskeskuksen yhteydessä toimivan taiteen toimikuntalaitoksen toimintaa ja uudistetaan sitä siten, että moninainen asiantuntijuus, päätöksenteon avoimuus, esteettömyys ja kansainvälisyys toteutuvat. Taidetoimikuntalaitoksen keskeisin tehtävä on päättää apurahoista ja palkinnoista yksityishenkilöille ja niistä muodostuville työryhmille. Toimikuntalaitos työllistää noin 200 asiantuntijaa. Toimikuntien (7 valtion taidetoimikuntaa ja 13 alueellista

toimikuntaa) ja käsiteltävien hakemusten määrä (n.14 000/v.) on suuri. Uudistetaan ja kehitetään alueorganisaatiota. Nykyisin virastolla on 11 aluetoimipistettä, joista osa on selkeästi aliresursoituja. Tämä näkyy myös alueellisen toiminnan määrässä.

Määrärahaesitys:

- *taidetoimikuntien uudistamista koskeva selvitys 50 000 euroa v. 2024*
- *taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen 0,2 milj. euroa v. 2025, pysyvä*

22. Toimeenpannaan IPR-strategiaan sisältyvät kirjaukset investoinneista tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämiseen, johon sisältyvät mm. 1) kaikkien luovien alojen tekijänoikeustietoja koskevat koulutusohjelmat, 2) uusien teknologioiden käyttöönoton edellyttämien rajapintojen rakentaminen, 3) rahoituksen koordinoitu kohdistaminen tärkeimmistä EU-rahoitusohjelmista (Digital ja Horizon).

Määrärahaesitys: IPR-strategian toimeenpanoon 0,5 milj. euroa v. 2024, pysyvä

Kulttuuriperintöä ja kulttuuriomaisuutta sekä vaalittava että hyödynnettävä

Kulttuuriperintö on voimavara, jota tulee vaalia, kehittää ja hyödyntää yhteiskunnan eri osa-alueilla ja kestäväns tulevaisuuden rakentamisessa. Ihmisten ja yhteisöjen vastuuta ja osallistumismahdollisuuksia, sekä osaamista ja oppimista kulttuuriperinnöstä tulee vahvistaa. Kulttuuriperinnön taloudellista potentiaalia tulee hyödyntää kestävästi. Museot ja kulttuuriperintökohteet ovat merkittäviä vierailu- ja matkailukohteita alueilla. Kulttuuriperintö ja kulttuuriomaisuuden suojele ovat myös osa henkistä kriisinkestävyyttä, sillä ne muodostavat pohjaa yksilöiden ja yhteisöjen identiteetille ja yhteenkuuluvuuden tunteelle. Aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön säilyminen myös poikkeusoloissa tulee turvata.

23. Toimeenpannaan valtioneuvoston kulttuuriperintöstrategia.

Määrärahaesitys: 7 milj. euroa v. 2024, pysyvä

24. Uudistetaan muinaismuistolaki antamalla hallituksen esitys laiksi arkeologisen kulttuuriperinnön suojelesta. Vahvistetaan saamelaiden kulttuurisen itsemääräämisoikeuden toteutumista arkeologisen kulttuuriperinnön suojelella. Huolehditaan lain toimeenpanon edellyttämistä resursseista ottaen huomioon tiedonsaannin ja osallisuuden lisääminen, hallinnollisten menettelyiden ja korvaussäännösten uudistaminen sekä saamelaiden itsemääräämisoikeuden lisäämiseen liittyvät tarpeet.

Määrärahaesitys: tarkentuu hallituksen esityksessä.

25. Vahvistetaan Suomessa sijaitsevien Unescon maailmanperintökohteiden ja aineettoman kulttuuriperinnön kohteiden suojelela. Suomessa on tällä hetkellä seitsemän Unescon

maailmanperintökohdetta ja kolme Unescon aineettoman kulttuuriperinnön kohdetta. Kohteiden määrä on hallituskauden aikana kasvamassa. Kulttuuriperinnön osalta Suomi on valmistelemassa Alvar Aallon 13 kohteen sarjaa maailmanperintöluetteloon. Aineettoman kulttuuriperinnön osalta Suomi on mukana käsin valmistettua lasia koskevassa monikansallisessa esityksessä. Suomi on sopimukseen liittyessään sitoutunut huolehtimaan kohteista. Kohteiden positiiviset kansalliset ja aluetaloudelliset vaikutukset ovat siten merkittäviä.

Määrärahaesitys: tasokorotus kansainvälisten kulttuuriperintösopimusten toimeenpanoon, 0,5 milj. euroa porrastetusti vuoteen 2026 mennessä (0,2 milj. euroa vuosina 2023-2024 ja 0,3 milj. euroa v. 2025-2026).

26. Edistetään kansallisesti arvokkaan kulttuuriomaisuuden suojelua. Valmistellaan esitys, jolla vahvistetaan Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen mukainen suomalaista kulttuuriomaisuutta koskeva luettelo ja toteutetaan siihen liittyvät rauhanaikaiset varautumistoimenpiteet. Haagin vuoden 1954 yleissopimus on UNESCO:n yleiskokouksen hyväksymä humanitaarinen sopimus, jonka tavoitteena on kulttuuriomaisuuden suojelu aseellisten selkkausten sattuessa. Sopimus edellyttää, että osapuolet varautuvat kulttuuriomaisuuden suojeluun jo rauhan aikana, tekevät sopimusta tunnetuksi kansalaisten ja viranomaisten parissa sekä tiedottavat muita sopimusosapuolia omista varautumistoimistaan ja lainsäädännöstään. Suomi on liittynyt sopimukseen ja ensimmäiseen lisäpöytäkirjaan vuonna 1994 ja toiseen lisäpöytäkirjaan vuonna 2004.
27. Tuetaan saamelaiskulttuurin säilymistä ja kehittymistä vahvistamalla lastenkulttuuri-, musiikki- ja elokuvakeskuksen toimintaa. Huomattava osa saamelaisalueen asukkaista jää nykyisin palveluiden ulkopuolelle. Kehitetään kulttuuriperinnön säilyttämiseen ja uudistamiseen liittyvää Duodji-akatemiaa tavoitteena monisukupolvinen ympäristö käsityön oppimiseen. Myös määräraha saamenkielisen kulttuurin sekä Suomen ja Pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen toiminnan tukemiseen on riittämätön. Nykyinen määrärahan kattaa vain vähän yli 50 % saamenkielisen kulttuurin tuen tarpeesta. Käynnistetään saamelaismatkailukeskuksen toiminta saamelaisen kulttuurin suojelemiseksi. Keskuksesta jaettaisiin saamelaisiin ja saamelaiskulttuuriin liittyvää totuudenmukaista tietoa, saamelaisia, heidän kulttuuriaan ja etenkin ympäröivää luontoa kunnioittavia matkailijoille ja matkailutoimijoille suunnattuja kävijäohjeita sekä tietoa eettisesti kestävästi toimivista saamelaisista matkailutoimijoista.

Määrärahaesitys: tasokorotus saamelaiskulttuurin säilymiseen ja kehittämiseen 1 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

II Yhdenvertaiset mahdollisuudet kokea kulttuuria sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistäjänä

Taide- ja kulttuuriosallistuminen mahdolliseksi kaikille lapsille ja nuorille

Lapsille ja nuorille tulee järjestää asuinpaikasta riippumatta monia reittejä taide- ja kulttuuriosallistumiseen. Niitä ovat taide- ja kulttuuriesitykset ja -vierailut koulupäivän yhteydessä, harrastusmahdollisuudet, taiteen perusopetus sekä taide- ja kulttuurielämän elämykset ja kokemukset vapaa-ajalla.

Taiteen perusopetuksen kehittäminen palvelee sekä koulutus- että kulttuuripolitiikan tarpeita. Selvitysten mukaan taiteen perusopetuksen rahoitusta ja lainsäädäntöä tulee kehittää. Kehittämistarve koskee rahoituksen lisäksi hallintoa, rakenteita ja toimintakulttuuria. Tärkeää on huomioida kunkin taiteenalan erityistarpeet. Kehittämistoimet tarvitsevat tuekseen myös nykyistä luotettavamman ja kattavamman tietopohjan sekä tiedonkeruun systematisoinnin.

28. Huolehditaan, että harrastamisen Suomen mallin toteutuksessa kulttuuritoimijat ja -sisällöt ovat riittävästi mukana. Kiinnitetään huomiota ohjaajien ja valmentajien osaamiseen. Jatketaan Koululaiskyselyjen järjestämistä joka toinen vuosi.

29. Vahvistetaan lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan kehittämällä palveluita, toimijaverkostoja ja vuorovaikutteisia toimintamuotoja.

Määrärahaesitys: 2 milj. euroa

30. Käynnistetään taiteen perusopetuksen kokonaisuudistus ja sen osana uudistetaan taiteen perusopetuksen lainsäädäntö ja rahoitusjärjestelmä sekä jatketaan toimialan tietoperustan vahvistamista.

Määrärahaesitys: tasokorotus taiteen perusopetuksen saavutettavuuden ja saatavuuden edistämiseen 5 milj. euroa v. 2026, pysyvä.

Kuntien kulttuuri- ja kirjastopalveluilla ehkäistävä eriytymiskehitystä

Erot kuntien välillä ja myös niiden sisällä kulttuuripalveluiden saatavuudessa ovat suuria. Vain harvoissa kunnissa on muita valtionosuusrahoitusta saavia kulttuurilaitoksia kuin yleisiä kirjastoja. Valtionrahoitus kuntien kulttuuritoimintaan tulee pääosin korvamerkitsemättömänä valtiovarainministeriön peruspalvelubudjetista. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa kuntien kulttuuritoimintaa tukevia valtakunnallisia ja alueellisia kehittämistehtäviä. Tarvitaan kohdennettua toimintaa ja rahoitusta kulttuuripalveluiden yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi.

Kirjastotoiminta kuuluu kunnan lakisääteisiin tehtäviin, mutta osalla kunnista alkaa olla vaikeuksia selviytyä näistä tehtävistä. Kirjojen ja muiden aineistojen lainaustoiminnan lisäksi kirjastotiloilla on suuri merkitys

julkisina ja kaikkien käytettävissä olevina kulttuuritiloina. Digitaalisen aineiston jakelu ja käyttö vaikuttavat kirjastopalveluiden kehittämistarpeisiin. Digitaalisessa muodossa olevien kirjojen käyttökerrat yleisissä kirjastoissa lähes nelinkertaistuivat vuosina 2016-2020 ja e-kirjojen käyttömäärien arvioidaan edelleen kasvavan. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella on kehitetty kuntien yhteistä e-kirjastoa, joka tarjoaa kirjastojen e-aineistot käyttäjille nykyistä helpommin ja yhdenvertaisemmin.

31. Valtion ja kuntien tulee yhdessä turvata kulttuuripalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja saavutettavuus kunnissa. Valtio osoittaa kuntien kulttuuritoiminnan tueksi uutena rahoitusmuotona kohdennettua valtionavustusrahoitusta (= kuntien kulttuuritoiminnan yhdenvertaisuusrahoitus). Tätä rahoitusta voitaisiin käyttää kunnissa kulttuuritarjonnan lisäämiseen, kulttuuriin osallistumisen kynnyksen madaltamiseen, segregaaation ehkäisemiseen ja digitaalisten kulttuuripalveluiden kehittämiseen. Sillä voitaisiin myös toteuttaa kulttuurineuvonta- ja kulttuurihyvinvointitoimintaa ja tukea kuntia hyvinvointialueiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Vakiinnutetaan Taiteen edistämiskeskuksen kuntien kulttuuritoiminnan asiantuntijapalvelut.

Määrärahaesitys: tasokorotus, 7,5 milj. euroa vuonna 2024, pysyvä.

32. Tuetaan valtakunnallista yhteistyötä kuntien yhteisen e-kirjaston toimeenpanossa, mikä turvaa e-aineistojen yhdenvertaista saatavuutta.
33. Tuetaan valtionavustuksilla kirjastoautojen hankintaa kunnissa. Kirjastoautoilla on tärkeä rooli sekä haja-asutusalueiden että uusien, kasvavien taajamien lukemisen ja lukutaidon edistäjänä ja aineistojen ja kulttuuripalveluiden yhdenvertaisen saatavuuden lisääjänä.

Määrärahaesitys: 1 milj. euroa v. 2026 ja 2027.

Kulttuurin oltava myös hyvinvointialueiden vastuuna

WHO on kehottanut valtioita tunnustamaan, että taiteisiin osallistumisella on lisäarvoa ja merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille, kehittämään ja tukemaan tutkimusnäyttöön perustuvien toimenpiteiden käyttöönottoa sekä vahvistamaan kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistyörakenteita ja -mekanismeja.

SOTE-uudistuksen myötä hyvinvointia edistävän ja syrjäytymistä ehkäisevän ennaltaehkäisevän toiminnan tulee olla kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisvastuun piirissä. Kuntien kulttuuritoimintalain mukaan kunnan tulee edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa. SOTE-uudistuksen myötä lain 7§ muuttuu 1.1.2023 alkaen niin, että kuntien tulee lain mukaisia tehtäviä toteuttaessaan tehdä yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa. Jotta yhteistyö olisi tuloksellista, myös hyvinvointialueiden tulee sisällyttää kulttuurihyvinvointi strategioihinsa, nimetä sen edistämistä ja kuntien kanssa tehtävää yhteistyötä varten vastuuhenkilö tai luoda muu rakenne yhteistyöhön sekä toteuttaa käytännön toimia kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi.

34. Lisätään ja vakiinnutetaan taiteen ja kulttuurin tarjontaa ja käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa ja ennaltaehkäisevissä palveluissa, erityisesti hyvinvoinnin ja työkyvyn edistämiseksi. Vahvistetaan eri hallinnonalojen yhteistyötä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi ja jatketaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyötä perustamalla sitä varten neuvottelukunta. Luodaan valtioonhallintoon pysyvä rakenne kulttuurihyvinvoinnin asiantuntija-, koordinaatio- ja yhteyspistetoiminnalle Taiteen edistämiskeskukseen. Tuetaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintatoimintaa. Toteutetaan kulttuurihyvinvointitoimintaan liittyviä kokeiluja osana hyvinvointitalousajattelun toimeenpanoa, tarvittaessa myös yhteistyössä muiden alojen kanssa.

Määrärahaesitys: Kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämistoimiin ja kokeilujen toimeenpanoon 1,5 milj. euroa vuodessa v. 2025-2026.

Lukemiskulttuuria ja mediakasvatusta vahvistettava

Lukutaidon ja lukemiskulttuurin ylläpitäminen ovat tulleet haasteiksi, vaikka ne ovat olleet perinteisesti suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan vahvuuksia. Medialukutaidon merkitys kasvaa digitalisaation myötä. Tarvittavia kykyjä ovat mm. tietolähteiden arviointi, erilaisten tarkoituksien ja mis- ja disinformaation tunnistaminen sekä turvallinen toiminta verkossa ja kyberturvallisuus. Mediakasvatukselliset toimenpiteet koskevat kaikkia ikäryhmiä, lasten kohdalla siihen liittyy myös tarve suojella heitä haitallisilta mediasisällöiltä, mihin voidaan vaikuttaa kuvaohjelmallain säännöksillä.

35. Vahvistetaan yhteiskunnan demokratiarakenteita toimeenpanemalla Kansallisen lukutaitostrategian 2030 yleisiä kirjastoja koskevat linjaukset.
36. Tuetaan monikielisten lasten ja perheiden lukemista ja lukutaitoa. Osallisuus ja identiteetti rakentuvat äidinkielellä. Monikielisellä kirjastolla on erityistehtävä maahanmuuttajien omalla äidinkielellä tapahtuvan lukemisen edistäjänä. Lisätään Monikielisen kirjaston toimintaan suunnattua määrärahaa tavoitteena kirjastojen monikielisen aineistotarjonnan vahvistaminen ja yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen kanssa.

Määrärahaesitys: Monikielisen kirjaston toimintaan parantamaan monikielisten lasten ja perheiden lukutaitoa 0,25 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

37. Jatketaan tuloksellista Lukulahja lapselle -hanketta. Lukukeskus on pilotoinut Lukulahja lapselle -hanketta Suomen Kulttuurirahaston tuella vuosina 2019-2021 (1,2milj.) ja eduskunta on osoittanut sille lisämäärärahan toiminnan jatkamiseksi vuosina 2022-23 (300 000 euroa). Tutkimukset osoittavat, että varhainen lukeminen lapselle on tärkeää lukutaidon ja kielellisen kehityksen näkökulmasta. Varhaislukeminen ehkäisee myös lukutaidon ja oppimisen eriarvoistumista. Määrärahaesitys: Lukulahja lapselle hankkeen vakiinnuttamiseen 0,35 milj. euroa v. 2024, pysyvä.
38. Vahvistetaan mediakasvatusta ja medialukutaitoa suomalaisen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Arvioidaan nykyiset v. 2019 julkaistut linjaukset ja niiden toteutuminen. Toteutetaan

kuvaohjelmalain uudistus toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset huomioon ottaen. Eduskunta on kiinnittänyt erityistä huomiota Kansallisen Audiovisuaalisen instituutin toiminnan resursointiin (VaVM 36/2020 vp ja VaVM 33/2021).

Määrärahaesitys: tasokorotus mediakasvatuksen ja medialukutaidon edistämiseen Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toimintamenoja lisäämällä, 0,3 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

III Kulttuuri globaalissa maailmassa, vihreän siirtymän edistäjänä, eettisyyden toteuttajana ja henkisen kriisinkestävyden parantajana

Kulttuurinen moninaisuus kiinteäksi osaksi kulttuuripolitiikkaa

Suomessa asuvien ulkomailla syntyneiden henkilöiden määrä on noin kahdeksan prosenttia koko väestöstä, ja se tulee lisääntymään, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Kulttuuripoliittisten toimien tulee osaltaan edistää maahan muuttaneiden kotoutumista ja aktiivista kansalaisuutta. Teemaa käsitelleen työryhmän loppuraportin (v. 2021) linjauksen mukaisesti etninen, kielellinen ja kulttuurinen moninaistuminen on otettava valtavirtaistettuna huomioon kaikessa kulttuuripoliittisessa päätöksenteossa. Tämä on tärkeää, koska Suomeen muuttaa ja täällä asuu ulkomailla tai kotimaassa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia ja näkyvään vähemmistöön lukeutuvia ihmisiä, jotka kokevat tulevaisuutta syrjityiksi ja rodullistetuiksi. Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumiseksi alalla tarvitaan tehokkaita keinoja sekä toimintamalleja eriarvoistavien rakenteiden purkamiseksi.

39. Toteutetaan valtion, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistä ja monialaiseen kulttuuriseen moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvää toimintaohjelmaa. Toimintaohjelmalla vahvistetaan ulkomaalaistaustaisten yhteiskunnallista osallisuutta ja osallistumista ammatinharjoittajina ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä, vahvistetaan hyviä väestösuhteita lisäämällä kulttuurien välistä vuoropuhelua sekä kehitetään kulttuurialan organisaatioita niin, että kulttuurinen moninaisuus ja yhdenvertaisuuden toteutuminen tulee kiinteäksi osaksi niiden perustoimintaa.

Määrärahaesitys: tasokorotus 1,5 milj. euroa vuonna 2025, pysyvä.

Kulttuuriala vauhdittamaan vihreää siirtymää

Kulttuurialan toimilla voidaan edistää kestävästä kehityksestä ja vihreää siirtymää. Kulttuurin sisällöissä käsitellään usein arvoja ja eettisiä kysymyksenasetteluja sekä elämäntapavalintoja, mikä edesauttaa kestävyysmurroksesta käytävää keskustelua. Samalla kestävä kehitys vaatii vaatimukset koskevat myös taide- ja kulttuurialan omia toimintoja. Tämä edellyttää kestävä kehityksen tavoitteiden ja toimien tunnistamista eri aloja koskevien linjausten laatimisessa.

Kasvava kiinnostus kestävästä matkailusta kohtaan lisää kulttuurimatkailun kysyntää ja mahdollistaa kulttuurin paremman näkyvyyden myös Suomen kansainvälisessä profiloitumisessa ja maakuvassa. Se lisää Suomen kiinnostavuutta myös työperäisessä maahanmuutossa. Samalla edistetään kulttuuriviennin tavoitteita.

40. Lisätään taide- ja kulttuurialan osaamista kestäväen kehityksen asioissa ja vauhditetaan vihreää siirtymää sekä taide- ja kulttuurialalla että sen tuella koko yhteiskuntakehityksessä. Tuotetaan tutkimustietoa taide-, kulttuuri- ja kulttuuriperintöalojen roolista ja mahdollisuuksista tukea vihreää siirtymää. Luodaan tukimuotoja, joilla ala voi uudistaa toimintatapojaan, kehittää poikkisektoraaialisia kumppanuuksia ja yhteistyöverkostoja.

Määrärahaesitys: vihreän siirtymän edistämiseen 1,5 milj. euroa v. 2024, pysyvä.

41. Toimeenpannaan kulttuurimatkailun tiekarttaa ja vakiinnutetaan jo toimivia yhteistyömalleja, kuten Euroopan neuvoston kulttuurireittitoimintaa, sekä vahvistetaan välittäjätoimintaa kulttuurin ja matkailun liittymäpinnassa. Kulttuuri- ja matkailualojen vihreän siirtymän tueksi tarvitaan myös uusia ja kestäviä tuotteita, palveluita ja toimintamalleja. Edistetään Suomen maakuvan ja kansainvälisen toiminnan kulttuurisisältöjen kehittämistä yhteistyössä alan toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Vahvistetaan kulttuuritapahtumatoimintaa osana tapahtuma-alan vihreän siirtymän mukaista kehittämistä sekä huolehditaan yleishyödyllisten, voittoa tavoittelemattomien festivaalien kehittämisestä muuttuneessa toimintaympäristössä

Määrärahaesitys:

kulttuurimatkailun tiekartan toteuttamiseen 1,5 milj. euroa v. 2024, kulttuuritapahtumatoiminnan kehittäminen 0,5 milj. euroa.

42. Edistetään korkealaatuista rakennuskulttuuria toteuttamalla arkkitehtuuripoliittista ohjelmaa. Tarvitaan lisäpanoksia taide- ja kulttuurialojen sekä rakentamisen yhteyden syventämiseen, rakennuskannasta resurssiviisaasti huolehtimiseen sekä arkkitehtuurin alan näyttelytuotantojen ja arkkitehtuuriviennin tukemiseen. Rakennushankkeita koskeva prosenttiperiaate tulee vakiinnuttaa sekä selvittää samankaltaisten taloudellisten kannustimien kehittämistä myös olemassa olevista rakennuksista ja rakennusperinnöstä huolehtimiseen. Julkisella taiteella ja rakentamiseen kytkeytyillä taidehankinnoilla on suuri merkitys sekä taiteilijoiden ansainnalle että muille ihmisille niiden mahdollistaessa taiteesta nauttimisen osana arkea.

Määrärahaesitys:

- *taiteen prosenttiperiaatteen rahoituksen vakiinnuttaminen 1 milj. euroa v. 2024, pysyvä*
- *rakennusperinnöstä huolehtimiseen liittyvien taloudellisten kannustimien kehittämiseen 0,1 milj. euro v. 2025*
- *arkkitehtuurinäyttely- ja tapahtumakulttuurin vahvistamiseen 0,5 milj. euroa v. 2025, pysyvä.*

Kulttuurialan eettisyyden edistäminen

43. Kulttuurialan eettisiin ongelmiin on kiinnitetty viime vuosina huomiota, ja alalle on valmistunut eettinen ohjeisto alan itsensä toimesta. Jatkossa tarvitaan eettisyyden toteutumista tukevaa ennaltaehkäisevää toimintaa, kuten koulutusta, työnohjausta ja viestintää sekä eettisyyden toteutumisen seurantaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut liikuntajärjestöjen ja Väestöliiton yhteistä Et ole yksin -tukipalvelua. Palvelun päämääränä on ennaltaehkäistä ja vähentää kiusaamista, seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemuksia ja se tarjoaa matalan kynnyksen chat-neuvontapalvelua sekä välineitä epäasialliseen kohtelun estämiseen ja siihen puuttumiseen. Väestöliitolla on halua laajentaa toimintaa kulttuurialalle, mutta tämän toteutuminen edellyttää ko. palvelun rahoituksen turvaamista.

Määrärahaesitys: 60 000 euroa vuosittain v. 2024 alkaen (kulttuurimäärärahojen osuus)

Kulttuuri vahvistamaan henkistä kriisinkestävyyttä

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (VN-periaatepäätös 2017, linkki) esitetään valmiuslakiin perustuvat suomalaisen yhteiskunnan varautumisen yleiset periaatteet, joihin sisältyy henkinen kriisinkestävyys. Turvallisuusstrategiaa ollaan päivittämässä. Vaikka henkisen kriisinkestävyyden toimet kohdistuvat suurelta osin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle, on kokonaisuus kuitenkin paljon laajempi ja koskee useita eri hallinnonaloja. Siksi tarvitaan yhteinen, useat hallinnonalat kattava henkisen kriisinkestävyyden ja kokonaisturvallisuuden toimintaohjelma, jota toimeenpannaan hallinnonaloja läpileikkaavana ja pitkäjänteisenä yhteistyönä.

Henkisessä kriisinkestävydessä kulttuurin merkitys kasvaa vahvistaen yhteiskunnan valmiuksia ja ihmisten kykyä selviytyä kohtaamistaan haasteista. Taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön sekä hengellisten yhteisöjen toiminnan avulla on mahdollista käsitellä vaikeita tilanteita ja haastavia tunteita, mikä vahvistaa kohtaamisen taitoja, osallisuuden kokemuksia ja vaikuttamismahdollisuuksia ja -taitoja. Taide ja kulttuuri lisäävät myös empatiaa, tulevaisuususkoa, positiivista uteliaisuutta ja rohkeutta mennä kohti uutta epävarmuuden olosuhteissa. Tätä osaamista tulee voida lisätä ja vahvistaa ja integroida syvemmin henkisen kriisinkestävyyden osa-alueisiin. Kehityksen suuntana pitää olla sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, jossa kannamme yhdessä kollektiivista vastuuta ja edistämme moniäänisesti yhteiskuntarauhaa ja demokratiaa. Vahvassa yhteiskunnassa kulttuuri on yksi tukipilareista vahvistaen sekä yhteiskunnan valmiuksia että ihmisten kykyä selviytyä kohtaamistaan haasteista.

44. Laaditaan ja toimeenpannaan poikkihallinnollinen toimintaohjelma tukemaan henkistä kriisinkestävyyttä ja sisällytetään siihen kulttuurialan ja hengellisten yhteisöjen toimet.

Kulttuuri tukemaan Ukrainan kriisistä selviytymistä

Ukrainassa käytävä sota on aiheuttanut humanitaarisen kriisin, joka koskettaa sekä Ukrainan aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä että ukrainalaisia taiteilijoita ja kulttuurialan ammattilaisia. Ukrainalaisten pakolaisten joukossa on kulttuurialan ammattilaisia. Sama koskee hyökkäyssotaa vastustavia ja ulkomaille

paenneita venäläisiä. Suomeen on saapunut myös paljon pakolaislapsia ja -nuoria vanhempineen, ja taiteen perusopetuksen sekä taide- ja kulttuuritoiminnan avulla on mahdollista auttaa näitä lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään.

Taiteen ja kulttuurin kenttä on reagoinut voimakkaasti sotaan. Museoista on toimitettu kriisiapuna tarvikkeita kulttuuriperinnön suojaamiseksi Ukrainassa. Taide- ja kulttuurialan toimijat ovat tarjonneet työskentelymahdollisuuksia, taloudellista ja ammatillista tukea ja verkostoja Suomessa ja Ukrainassa. Yhteistyö on merkityksellistä myös Suomelle, koska tänne tulleet eri kulttuurialojen toimijat haluaisivat jäädä työskentelemään tänne. Tarjoamalla taiteilijoille mahdollisuuden toimia ammatissaan ja välittää taidetta eri areenoillamme, vahvistuu osaltaan myös kulttuurinen moninaisuus, ihmisten kohtaaminen ja mahdollisuus tutustua ukrainalaiseen kulttuuriin. Sodan pitkittyminen vaatii varautumista Ukrainan tukemiseen kulttuuriperinnön, kulttuurin ja taiteen aloilla. Kulttuurista alkaa kriisien jälkeen kansakunnan jälleenrakennustyö.

45. Laaditaan laaja-alainen Ukrainan-sodan seuraukset huomioon ottava kulttuurin Ukraina-toimintaohjelma yhteistyössä kulttuurin toimijakentän kanssa. Toimintaohjelmaa voidaan toteuttaa myös osana laajempaa valtioneuvoston yhteistä Ukrainan jälleenrakennusohjelmaa. Vahvistetaan kansainvälisten asiantuntijajärjestöjen yhteistyötä Ukrainan kriisissä avustamisessa.

Vahvistetaan Ukrainasta Suomeen saapuneiden pakolaislasten ja nuorten edellytyksiä osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan lisäämällä taiteen perusopetusta ja mahdollisuuksia päästä lastenkulttuuripalvelujen piiriin.

Määrärahaesitys: 1 milj. euroa kulttuurin laaja-alaisen Ukraina-toimintaohjelman toteutukseen.

Uskonnollisuuden ja henkisyyden uudet muodot (uskonnollisiin yhdyskuntiin liittyvät asiat)

Suomen väestöstä huomattava enemmistö on viime vuosikymmeniin asti kuulunut evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Uskonnolliset tapahtumat ovat kuuluneet suomalaiseen tapakulttuuriin, ja kulttuurinen ja yhteiskunnallinen sidos kristilliseen perintöön on ollut vahvaa. Kirkon jäsenmäärä on kuitenkin vuosi vuodelta laskenut samalla kun uskontokuntiin kuulumattomien ja rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien määrä on lisääntynyt. Rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien määrän kasvun taustalla ovat pääasiallisesti maahanmuuttoon liittyvät syyt ja alaryhmien muodostuminen Suomessa jo aiemmin toimineiden uskonnollisten yhteisöjen piiriin. Nuorempien sukupolvien uskonnollisuus on tutkimusten mukaan vähentynyt. Yhä useampi nuori mieltää itsensä henkiseksi, mutta ei hengelliseksi. Näiden kehityssuuntausten johdosta uskontoon ja katsomuksiin liittyvät yhteiskunnalliset kysymykset ovat tulevaisuudessa yhä moninaisempia. Yhteiskunnalliset ratkaisut edellyttävät erilaisiin uskontoihin ja elämänkatsomuksiin liittyvien ilmiöiden tunnistamista ja huomioon ottamista aiempaa laajemmin. Uskontolukutaito sekä avoin yhteistyö eri toimijoiden kanssa uskontoon ja omantunnon vapauteen liittyvissä asioissa edistää yhdenvertaisuutta ja yhteiskuntarauhaa.

- Laaditaan selvitys siitä, miten uskonnollisten ja elämänkatsomuksellisten yhteisöjen yhdenvertaisuutta olisi mahdollista edistää valtionavustusten myöntämisessä.